

בס"ד, כ"ה אלול התשפ"ה

זבחים ד' – מקורות דין כוונה 'לשמה': לשינוי קודש' ושינוי בעלים'

שאלות:

1. משה כהן קיבל את דם קורבן השלמים, ותוך כדי חשב בטעות שמדובר בקורבן עולה. האם הקורבן פסול?

מקורות הדין לשינוי קודש' בארבע עבודות הדם

הגמרא פותחת בחיפוש אחר המקורות מהתורה לכך שיש צורך בכוונה "לשמה" (כלומר, לשם הקורבן הספציפי) בכל אחת מארבע עבודות הדם המרכזיות: שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה.

○ **שחיטה (זביחה):** המקור הוא מהפסוק "**וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבְּנוֹ**". המילה "זבח" מיותרת לכאורה (שכן במקומות אחרים "זבח שלמים" מכונה "שלמים" בלבד), והיא באה ללמד שתהא זביחה לשם שלמים.

○ **קבלה (קבלת הדם מהבהמה):** לא ניתן ללמוד משחיטה, כי לשחיטה יש חומרה ייחודית: היא נפסלת בקורבן פסח על 'שלא לשם אוכליו' – כלומר, אם הכהן שוחט עבור מי שאינו יכול לאכול מהקורבן (כגון חולה או זקן), השחיטה פסולה, **ובשאר עבודות הקורבן אין פסול כזה**. לכן, המקור הוא מהפסוק "**הַמְקַרֵּיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים**", כאשר "הקרבה" כאן מתפרשת כ**קבלה**, כפי שמבואר במדרש (בתורת כהנים): "'וְהִקְרִיבוּ' – זו קְבֻלַּת הַדָּם. יְכוּל זְרִיקָה? כִּשְׁהוּא אֹמֵר 'וְזָרְקוּ...'. הֲרִי זְרִיקָה אֲמֹרָה! ... אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁקְבֻלַּת הַדָּם לֹא תִהְיֶה אֶלָּא בְּכֵהֵן כְּשֶׁר וּבְכֵלֵי שְׂרֵת". כמו כן, לא ניתן ללמוד בכיוון ההפוך (שחיטה מקבלה), מכיוון שלקבלה יש חומרה משלה – היא פסולה אם נעשית על ידי זר' (מי שאינו כהן), בניגוד לשחיטה שכשרה בזר.

○ **זריקה:** לא ניתן ללמוד מקבלה או משחיטה, כי לשתייהן יש חומרה משותפת (שתיהן נעשות בצפון העזרה וישנן בחטאות פנימיות). לכן המקור הוא מהפסוק "**הַזֵּרֵק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים**". המילים "דָּם הַשְּׁלָמִים" מיותרות לכאורה, שכן מדובר בתוך פרשת השלמים, והיה מספיק לכתוב "את דמו". היתור בא ללמד שצריך כוונה מיוחדת ב**זריקה**. לא ניתן ללמוד מזריקה לשאר העבודות, כי לזריקה יש חומרה מיוחדת – זר' שעושה אותה חייב מיתה, מה שאין כן בשאר העבודות, שגם אם הן פסולות בזר (כמו קבלה), אין עליהן עונש מיתה.

○ **הולכה (הולכת איברי הקורבן אל המזבח):** לא ניתן ללמוד משלוש העבודות האחרות, כי הן "עבודה שאי אפשר לבטלה", בעוד שהולכה ניתן לבטל (אם שוחטים סמוך למזבח). המקור נלמד מהיקש בין שתי מילים דומות בפסוקים שונים: המילה "**וְהִקְרִיבוּ**" הנאמרת על קבלה נכתבה גם בלשון הולכה (כמו בפסוק "**וְהִקְרִיב אֶת הַכֹּל הַמְזַבְּחָה**"), כדי ללמד שדין ה**ולכה** כדין קבלה, וגם היא דורשת כוונה.

2. בן-ציון כהן זרק את דם קורבן העולה של יעקב, אך חשב בטעות שהקורבן שייך לחיים. האם הקורבן פסול?

המקור לדין 'שינוי בעלים'

לאחר שהגמרא ביררה את הצורך בכוונה "לשמה" מבחינת סוג הקורבן (שינוי קודש), היא עוברת לחפש את המקור לכך שצריך כוונה גם עבור הבעלים הנכונים (שינוי בעלים).

○ **רב פנחס:** לומד מהפסוק **"וּבְשֵׁר זָבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיו"**. המילה "זבח" מיותרת לשינוי קודש, ולכן נלמד ממנה לשינוי בעלים בשחיטה. הצעה זו נדחית, מכיוון שלא ניתן להרחיב ממנה את הדין לכלל ארבע העבודות. הגמרא מסבירה שלא ניתן ללמוד בהיקש משינוי קודש' (שכבר הוכחנו שחל בכל העבודות) לשינוי בעלים, מכיוון שיש הבדלים מהותיים ביניהם. למשל, שינוי קודש' נוהג גם בקורבנות ציבור (שבהם אין בעלים יחיד), בעוד שינוי בעלים' לא. כמו כן, שינוי קודש' שייך בכל ארבע העבודות, בעוד שינוי בעלים' במהותו נוגע רק לכפרה, שהיא בזריקה.

○ **רב אשי:** לומד מהפסוק **"וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו"**. הגמרא מקשה שהפסוק הזה נדרש ללימוד אחר (חיוב אחריות בנדר), אך מתרצת שהלימוד לשינוי בעלים נלמד מהמילה "לו" (עבורו ולא עבור חברו), בעוד הלימוד השני נלמד מהמילה "עליו".

○ **הרחבת הדין של רב אשי לשאר העבודות:** הגמרא עדיין צריכה למצוא מקור לכך שדין שינוי בעלים חל גם על קבלה והולכה (שכן שחיטה נלמדה מהלימוד של **רב פנחס**, וזריקה **מרב אשי**). לא ניתן ללמוד משחיטה וזריקה, מכיוון שהן עבודות חמורות יותר, שחייבים עליהן עונש אם נעשו מחוץ למקדש. לכן, המקור נמצא בפסוק של **איל נזיר: "וְאֵת הָאֵיל יַעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים לַד'"**. הגמרא מנתחת את הפסוק הזה בשיטת "כלל ופרט וכלל":

▪ **"יעשה"** – זהו הכלל הראשון.

▪ **"זבח שלמים"** – זהו הפרט.

▪ **"לד"** – זהו הכלל השני, המרחיב.

הגמרא מציינת שלמרות שהכללים אינם זהים לחלוטין, לפי שיטת הלימוד של תנא דבי **רבי ישמעאל**, דורשים זאת כ"כלל ופרט וכלל". הלימוד הוא "אי אתה דן אלא כעין הפרט" – כשם שהפרט (זבח/שחיטה) הוא "עבודה" שדורשת כוונה, כך מרבים את כל מה שנחשב "עבודה" לדרוש כוונה לשם הבעלים. הגמרא דנה באפשרויות שונות כיצד להגדיר את "עין הפרט", ומגיעה למסקנה שההגדרה הרחבה ביותר היא הנכונה, ולכן כל העבודות נכללות בדין.

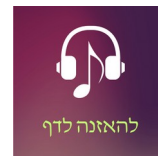
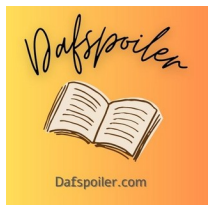
3. רונן הביא תודה, אך הכהן לא כיוון בקבלת הדם, ולכן פסקו לרונן שעליו להביא קורבן נוסף כדי לצאת ידי חובה. האם זה אומר שהקורבן הראשון היה פסול לגמרי?

הרחבת הדינים לכלל הקורבנות

עד עכשיו, הדינים נלמדו מקורבנות ספציפיים (שלמים, תודה, איל נזיר). כעת הגמרא שואלת מה המקור לכך שדינים אלו חלים על כלל סוגי הקורבנות (היא מוכיחה שלא ניתן ללמוד באופן פשוט משלמים או מאיל נזיר, כי לכל אחד מהם יש תכונות ייחודיות, כמו סמיכה ונסכים בשלמים, או קורבנות נוספים המלווים את איל הנזיר).

○ **ההיקש הכללי:** המקור הוא מהפסוק **"זאת התורה לעלה ולמנחה... ולזבח השלמים"**. הפסוק הזה יוצר היקש בין כל הקורבנות לשלמים. כמו שבשלמים הוכחנו שיש צורך בכוונה גם לשינוי קודש' וגם לשינוי בעלים', כך הדין חל בכל הקורבנות.

○ הגמרא מסיימת בחיבור הדינים השונים שלמדנו. הפסוק **"זאת התורה"** מלמד שלכתחילה כל עבודות הקורבן צריכות להיעשות בכוונה "לשמה", בין לשם הקורבן ובין לשם הבעלים. והתפקיד של הפסוק **"מוצא שפתיך תשמר ועשית..."**. ללמד שאף על פי שהכוונה

"לשמה" נדרשת לכתחילה, אם בדיעבד נעשתה טעות והקורבן נעשה שלא לשמו, הוא אינו נפסל לגמרי אלא יורד לדרגת "נדבה" וכשר.